

Sažetak

Milica Mihaljević, Istraživački centar JAZU, Zagreb
UDK 801.3:808.62, izvorni znanstveni članak,
primljen za tisak 3. travnja 1985.

The relationship of nouns ending in -itet to the corresponding nouns in -ost

The article discusses the relationship of nouns ending in *-itet* in standard Croatian to the nouns of the same stem but with the native suffix *-ost*.

O S V R T I

O OBLIKU NEOLOGIZMA
OJKONIM

Opće je poznato da tudice grčkog podrijetla nisu ušle u hrvatski književni jezik sa svojim izvornim izgovorom, nego smo ih preuzeli preko latinskog jezika onako kako su se izgovarale u tom jeziku, i to ne po antičkom, već po kasnijem tzv. tradicionalnom izgovoru. To, naravno vrijedi i za vlastita imena. Jedna od glavnih razlika između staroga grčkog izgovora i tradicionalnog latinskoga očituje se u izgovoru diftonga *ai* i *oi*. Ti su se diftonzi u latinskom kasnijem izgovoru monofonizirali i izgovarali kao *e*.

Prvi od trojice velikih grčkih tragičkih pjesnika zove se kod nas *Eshil* iako mu je izvorni grčki oblik imena *Aischylos*; poznati tragični lik iz grčkoga tebanskog mita kod nas je Edip, a u grčkom *Ojdipus* (*ojdao* činim da nešto nabrekne + *pus* noga, jer je kao nejak dijete bio izložen probodenih nogu koje su od toga otekle, pa *Ojdipus* označuje osobu otečenih nogu), najstarijeg pisca grčkih basana nazivamo *Ezop*, a izvorni je oblik *Ajsopos*; trojanski junak po kojem je Vergilije nazvao svoj junački ep zvao se grčki *Ajnejas*, a mi ga po kasnijem la-

tinskom izgovoru zovemo *Eneja*. Takva je praksa kod nas dosljedno provedena i kod grčkih i kod latinskih vlastitih imena, pa govorimo Cecilije ne Kajkilije, Emilije ne Ajmilije, Cezar ne Kajsar, Fedro ne Fajdro, Mecenat ne Majkenat, Palemon ne Palajmon i dr.

Takav izgovor nalazimo i kod općih imenica: od gračkog *ojdema* (oteklina) kod nas *edem*; sve složenice kojima je prvi dio grčka imenica *hajma* (krv) izgovaraju se s početnim *he-*, a ne *haj-*, npr. *hematom*, *hemoragija*, *hemofilija*. Kad bi se istom danas pojavila kod nas potreba da se iz grčkoga stvori stručni naziv za nauku o krvi, zacijelo se ne bi uzeo oblik *hajmatologija*, premda je bliži grčkome, nego *hematologija*, koji, usput budi rečeno, već davno postoji.

Medu tudicama iz grčkog jezika ima nekoliko složenica kojima je prvi dio grčka imenica *ojkos* s temeljnim značenjem „kuća”, isp. grč. *ojkonomos* (upravitelj doma), *ojkonomia* (gospodarstvo), *ojkumene* (naseljena zemlja). Prema tradicionalnom latinskom izgovoru te složenice kod nas glase: *ekonom*, *ekonomija*, *ekumena*. Dosljedno tome, i stručni termini stvoreni u novije vrijeme kojima

je prvi dio grčka imenica *ojkos* glase: *ekologija* (znanost o odnosu živog bića prema okolini), *ekonometrija* (istraživanje ekonomskih pojava primjenom matematičkih metoda), *ekofobija* (manija bježanja od kuće), a ne *ojkologija*, *ojkonometrija*, *ojkofobija*.

U novijoj lingvističkoj terminologiji stvoren je novi termin za naseljeno mjesto. To je neologizam *ojkonim*, složenica sastavljena od grčkih imenica *ojkos* (kuća) i *onyma* (ime). Po mojem mišljenju, taj oblik nije za nas prihvatljiv jer je izvan našeg sistema preuzimanja grčkih tuđica. Oblik *ojkonim* zajedno sa svojim izvedenicama unosi i izvjesnu zabunu. Ne vidi se naime da je prvi dio tog neologizma grčkog podrijetla isti kao u riječima *ekonom*, *ekonomija*, *ekologija* i sl.

Da bih upotpunio gornje izlaganje, navodim da je kod nekih naroda, npr. Nijemaca, bilo pokušaja da se ostvari načelo: *Graeca Graece!* (Grčke riječi izgovaraj na grčki način!), pa u novije doba Nijemci ne pišu više *Äschylus*, nego *Aischylos*, ne više *Äsop*, nego *Aisopos*.

BOJADISATI U HRVATSKOM KNJIŽEVNOM JEZIKU S GLEDIŠTA BOJADISARSTVA

U nedavno objavljenom članku u časopisu *Jezik pod naslovom „Boja i njene izvedenice u terminologiji“* D. Raguž razmatra ovaj problem i objašnjava zašto u hrvatskom književnom jeziku treba upotrijebiti *bojenje*, a ne *bojadisanje* kad već oba izraza prema njegovu mišljenju imaju isto značenje. Istovremeno predlaže i sve izvedenice koje dolaze od riječi *boja*.

Riječ *bojadisati* i njene izvedenice već se dugo upotrebljavaju u hrvatskom

ne *Äschines*, nego *Aischines*. ne *Ödipus*, nego *Oidipus*. Međutim, to kod nas nije prihvaćeno pa zadržavamo tradicijom utvrđene oblike *Eshil*, *Ezop*, *Eshin*, *Edip* odbijajući oblike *Ajshil*, *Ajsop*, *Ajshin*, *Ojdip*. Treba priznati da je oblik *ojkonim* bliži grčkom obliku *ojkonymos*, ali on bi se u našem jeziku mogao opravdano upotrebljavati jedino da su prihvaćeni oblici *ojkonom*, *ojkonomija*, *ojkumena* i sl. No budući da su se te i takve riječi čvrsto ustalile samo u oblicima *ekonom*, *ekonomija*, *ekumena* i sl., one se zbog svoje duge tradicije ne mogu više mijenjati, a oblik *ojkonim* osamljen strši kao nepotreban izuzetak izvan prihvaćenog sistema. Umjesto njega, jer je taj neologizam bez dulje tradicije pa se lako može modificirati, trebalo bi kod nas kao lingvistički termin za naseljeno mjesto uzeti oblik *ekonim* koji je potpuno u skladu s davno prihvaćenim sistemom preuzimanja grčkih riječi u naš književni jezik. To su, uostalom, ispravno i dosljedno učinili Poljaci, koji imaju oblik *ekonim*, a ne *ojkonim*.

Veljko Gortan

jeziku. Poznato je da su te riječi upotrebljavali mnogi hrvatski književnici kao npr. Miroslav Krleža, Fran Mažuranić, Ksaver Šandor Đalski i dr. Očito na temelju takve prakse Guberina-Krstić u svojoj knjizi objavljenoj 1940 g. kažu da se u hrvatskom upotrebljava riječ *bojadisanje*, a u srpskom jeziku *bojenje*. U Rečniku SANU stoji da se u zapadnim krajevima upotrebljavaju riječi *bojadisanje*, *bojadisaona*, *bojadisaonica*, *bojadisar*, *bojadisarski*, *bojadisarstvo*. To znači da su te riječi pretežno u upotrebi u Hrvatskoj. Dabac u Tehničkom rječniku pretežno ima *bojadisanje*. Tek u novije vrijeme prodire u hrvatski književni jezik riječ